

Græssende dyr som værktøj til en mangfoldig natur

Af Andrea Oddershede og Anne Eskildsen, begge biolog, ph.d. ved SEGES

Kvæg og andre store planteædere har en nøglefunktion i naturen. Deres tilstedeværelse skaber de forhold, som danner levesteder for myriader af andre arter. I denne artikel kigger vi nærmere på, hvordan græsning helt konkret kan udfolde et naturareal som levested for andre arter, og genoprette naturen.

Naturen har brug for en hånd

I denne forårstid, hvor fuglene synger og de første forårsblomster titter frem, kan det være svært at forstå, at alt ikke er i den skønneste orden, derude i naturen. Men selvom der er masser af livstegn derude, er vores natur alligevel midt i en alvorlig krise. Mange af de arter af fugle, insekter og svampe, der før var helt almindelige i vores natur, er nu blevet sjældne – nogle er endda helt forsvundet. Dette er et mønster, som vi både ser i Danmark og i resten af verden. De vigtigste grunde til arternes tilbagegang er menneskets udnyttelse af naturens ressourcer og mangel på plads til naturen og de arter, som bor i den.

Kvæget spiller en nøglerolle for naturen

Som landmand kan det være frustrerende at føle, at man ofte får del af skylden for naturens tilbagegang. Samtidig fylder bekymringen for kvægs klimaaftryk mere og mere. Netop derfor er det som kvægbruger særligt vigtigt at holde fokus på de store, gavnlige effekter man kan tilføre naturarealerne, når man sætter sine dyr ud på græs. Græsning er nemlig et af de vigtigste virkemidler til at opnå en rig natur. Når dyrene græsser, tramper, skider og gnaver, er de med til at skabe en variation og dynamik, som danner levesteder for myriader af andre arter.

Giv plads til blomster, buske og træer

De store planteædere spiser ikke bare græs og urter, men også træer og buske. Dyrenes fødesøgning – og – præferencer på naturarealet giver variation i vegetationsstrukturen i form af nedbidte delområder i mosaik med mere langhårede partier af græs og urter, bar jord i fæstier og badehuller, samt krat og træer. Græsning kan skabe et puslespil af sådanne forskellige levesteder, men det kræver, at der ikke går for mange dyr på arealet, for så risikerer man at arealet græsses ned i golfbanelængde, og at arealet bliver ensformigt. Med et passende lavt antal dyr på arealet, så får man blomster – og de er vigtige. Blomstrende planter skaber grundlag for et helt netværk af organismer, lige fra sommerfugle, bier og andre insekter, som lever af nektar og pollen, til fugle, flagermus og andre større dyr, som lever af insek-terne. Det kan være katastrofalt for biodiversiteten, hvis blomsterne spises op, og samtidig begrænser det planternes formering og spredning via frøsætning.

Græsning hele året

Arter og økosystemer er blevet til under påvirkning fra græssende dyr hele året. Henover vinteren, når mængden af sukkerholdige græs og urter bliver mindre, så begynder træer og buske at blive et tilvalg for planteæderne. Når der gnaves i buske og træer, så svækkes veddet og bliver mere beboeligt for insek-ter, laver, mos og svampe og samtidig skabes lysninger til glæde for de lave, blomstrende planter og varmeelskende insekter. Også her er det vigtigt at græsningen foregår ved en lav dyretæthed, så der spises af træer og buske, men ikke på en måde så det hele spises væk. Der hvor det er muligt, kan man prøve at tilpasse antallet af dyr

Blomstrende urter er livsgrundlaget for et væld af arter. Derfor er en hård nedgræsning om sommeren katastrofal for hele den fødekæde af dyr og planter, der er knyttet til arealet. På dette foto ses et naturareal, hvor der praktiseres et lavt græsningstryk i sommerperioden. Det har resulteret i et rigt blomsterflor, der er til gavn for sommerfugle, bier og mange andre arter. Når der ikke spises op i løbet af sommeren, er der desuden føde til de græssende dyr i vintermånederne. Foto: Anne Eskildsen (SEGES).

til den mængde føde, der er tilgængelig på naturarealet om vinteren – den positive sideeffekt ved den metode er, at der om sommeren er et tilpas lavt græsningstryk, så blomsterne får lov at blomstre.

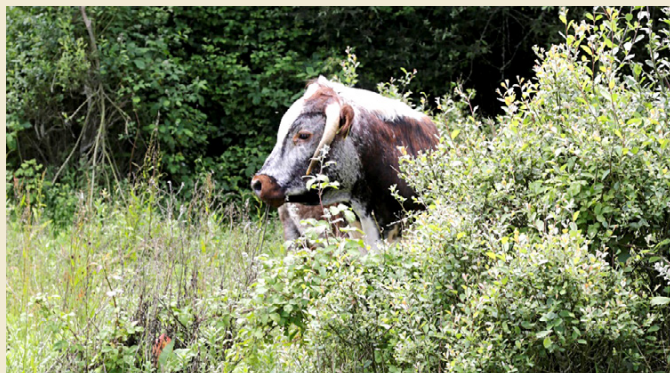
Et godt lorteliv

Lort fra store planteædere er et af de mest næringsrige levesteder i naturen og den slags får ikke lov at ligge ret længe, før det bliver beboet. Mere end 200 forskellige arter knytter sig til lort. Det gælder både biller som skarnbasser, møgbiller, møggravere og møgkærer, men også mange fluer. For at insekterne kan få gavn af lorten kræver det, at den findes på arealerne, mens insekterne er aktive. En del møgbiller kommer frem i februar eller marts og er derfor afhængige af, at der allerede tidligt på året er dyr på græs, der kan levere frisk møg. Andre arter er fremme til langt ud på efteråret og kræver, at dyrene stadig kan levere friskt møg helt hen i november og december. Der findes sågar insekter, der kun er aktive i vinterhalvåret og som er helt afhængige af møg hele vinteren.

En lang række svampe og enkelte arter af mosser, er afhængige af møg og mange planter får spredt deres frø gennem dyrenes lort. Listen af større dyr, der går på jagt i eller omkring lortene er lang. Man kan ofte finde kokasser og hestepærer, der er helt gennemhullede af stære på jagt efter larver. Også tornskader, storke og den sjældne kirkeugle er glade for de insekter, der lever i gødning. Blandt pattedyrene er det især de insektædende arter, som spidsmus og grævling, der går på jagt ved lortene. I nogle perioder af året kan man finde grævlingelort, der er helt fyldt med rester af store skarnbasser.

På arbejde på naturarealerne

Græsning er en naturlig forstyrrelse, der opretholder og skaber en rig natur. Måske kender man et lokalt naturareal, som for mange år siden husede blomstrende enge, kær og moser, og som i dag er langt mere beboet af pilekrat. Det kan være fristende at genskabe den lysåbne struktur med en hurtig maskinel rydning, men sådan en behandling kan

Kvæg er gode til at fungere som naturlige 'kratrydere', især hvis de får lov til at færdes i krattet i de kolde måneder, hvor føden ude på græsarealerne er mere knap. Deres bid og tramp er med til at åbne krattet op, og skaber på samme tid mange nye levesteder for svampe, fugle, flagermus, insekter mv. Her ses racen Old English Longhorn. Foto: Anne Eskildsen.

være brutal og ødelæggende for de levesteder, som opbygges over tid i jordoverfladen, samt i krat og træer.

Overvej i stedet, om du kan bruge dyrene som naturlige 'kratrydere'. Det vil give en et forskelligartet landskab, der både rummer lysåbne arealer, træer, krat og buske. På den måde opstår der stor variation med mange forskellige levesteder, til glæde for biodiversiteten.

Læs mere

INDIKATORER FOR GOD NATURTILSTAND – I denne folder kan du læse mere om, hvordan du tager temperaturen på dine naturarealer: kortlink.dk/seges/25p4e

NATURSCOREKORT FOR LANDMÆND – Det er enkelt at tjekke naturværdien på din bedrift. 13 punkter og et pointsystem giver dig en status og viser, hvor og hvordan du evt. kan hjælpe naturen endnu mere: <https://www.seges.dk/fagomraader/natur/natur-scorekort>

Kvæg og andre store planteædere gavner ikke kun naturen vha. deres græsning. Når de færdes ude på naturarealerne skaber de også variation og dynamik, fx når de spreder deres gødning og blotlægger jordbunden. Disse forstyrrelser skaber levesteder for massevis af andre arter. Foto: Anne Eskildsen.

